

Ioan GRIGA

**DREPT PROCESUAL PENAL
PARTEA GENERALĂ**

Griga Ioan

Studii:

În 1971 a absolvit Facultatea de Drept din București; și-a susținut doctoratul în 1989 la Universitatea „A.I. Cuza” din Iași, cu teza „Temeiurile de casare pentru netemeinicire în procesul penal”, sub conducerea profesorului Gr.Gr. Theodoru.

Activitatea:

După absolvirea facultății, timp de 27 ani, a fost procuror, din care 18 ani în fosta Procuratură Generală, direcția judiciară pentru cauzele penale, îndeplinind, în perioada 1984-1999, atribuțiile de procuror de ședință la fostul Tribunal Suprem, Curtea Supremă de Justiție și Curtea Constituțională, iar între anii 1995-1999 și funcția de Procuror – șef al Serviciului Procurorilor de Ședință pentru Curtea Supremă de Justiție și Curtea Constituțională.

Din 18.12.1998 și până la 1.07.2010 a fost judecător în cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție, secția penală.

În paralel cu activitatea desfășurată în magistratură, din anul 1990 a fost cadru universitar la disciplinele de drept penal și procesul penal de la Universitatea Ecologică București, Hyperion București, Spiru Haret, Titu Maiorescu și Dimitrie Cantemir Cluj Napoca, iar din 2008 este profesor universitar în cadrul Facultății de Drept din cadrul Universității Ecologice din București.

Publicații:

Este coautor al cursurilor de „Drept Penal. Partea generală”, Editura Hyperion, București, 1992; „Drept procesual penal. Partea generală”, Editura Oscar Print, București, 2004; „Drept penal. Partea generală”, Editura Fundației România de mâine, București, 2006.

Este coautor al volumului „Explicațiile preliminare ale noului Cod penal”, volumul I, Editura Universul Juridic, 2010 și coautor la volumul I (2015) și al volumului IV (2016) din „Explicațiile noului Cod penal”, Ed. Academiei Române – Institutul de Cercetări Juridice, București.

Este autor a mai multor articole de specialitate în materie penală și procesual penală publicate în revistele de Drept penal, Dreptul, Pandectele Române și Universul Juridic.

◆ La elaborarea cursului „Drept procesual penal. Partea generală” a contribuit asistent universitar dr. Monica Ungureanu.

Ioan GRIGA

**DREPT PROCESUAL PENAL
PARTEA GENERALĂ**

Universul Juridic
București
-2016-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2016, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GRIGA, IOAN

Drept procesual penal : partea generală / Ioan Griga. - București :

Universul Juridic, 2016

Conține bibliografie

ISBN 978-606-673-943-6

343.1(075.8)

REDACTIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Moto:

Soluția într-un proces penal este unicul rezultat impus de probe obținute legal și interpretate corect.

Ioan Griga

Prefață

Prezenta lucrare a fost concepută și realizată pentru a servi studenților și masteranzilor, dar și specialiștilor și practicienilor.

În conținutul acesteia veți găsi o prezentare riguroasă și o analiză clară a problematicii dreptului procesual penal, partea generală, realizată într-un stil concis, specific autorului care, în paralel cu activitatea didactică universitară pe care a desfășurat-o timp de 25 de ani, are și o îndelungată experiență de practician: timp de 27 de ani, în calitate de procuror, din care 17 ani în fosta Procuratură Generală - Direcția pentru recurs extraordinar - și procuror de ședință la fostul Tribunal Suprem, Curtea Supremă de Justiție și Curtea Constituțională, 12 ani în calitate de judecător la Secția Penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, iar în ultimii 6 ani avocat.

Această experiență teoretică și practică și-a pus amprenta pe conținutul și stilul lucrării care examinează și tratează problematica procesual penală având în permanență în vedere că normele procesual penale sunt de strictă și imediată aplicare și că acest specific trebuie păstrat și în analiza teoretică a materiei care face obiectul cursului.

Drept urmare, la fiecare capitol, subcapitol și secțiune a lucrării, problematica este analizată concis, cu rigoare, dar și cu opinii critice asupra reglementărilor noi și vechi și cu exprimarea unor puncte de vedere proprii.

Dintre opiniile critice și propunerile *de lege ferenda* sunt de remarcat cele privind principiul separării funcțiilor judiciare în procesul penal (paginile 38-39); cele privind principiul garantării libertății persoanei (paginile 53-54); principiul dreptului la apărare (paginile 56-57); principiul dreptului la tăcere (paginile 60-62); efectele dreptului la tăcere (paginile 62-65); noua reglementare privind subiecții procesuali principali (paginile 73-75); competența judecătorului de cameră preliminară (pagina 114); particularitățile probațiunii în faza de urmărire penală (paginile 142-144); aprecierea probelor (pagina 156); analiza și critica unora dintre noile reglementări privind metodele speciale de supraveghere sau cercetare (paginile 179-182, 184); opinia cu privire la neconstituționalitatea reglementării condițiilor generale de luare a măsurilor preventive cu referire la sintagma „*dacă sunt necesare în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal*” din cuprinsul textului art. 202 alin. (1) din Codul de procedură penală.

Capitolul I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE PRIVIND PROCESUL PENAL ȘI DREPTUL PROCESUAL PENAL

Secțiunea I

Istoricul și noțiuni generale privind organizarea și realizarea justiției penale

1. Istoricul dreptului procesual penal

În toate domeniile dreptului, inclusiv în cel al dreptului penal, legiuirile cele mai vechi cuprindeau de-a valma norme de ***drept substanțial și de procedură penală***. Diferențierea acestor două categorii de norme s-a făcut numai în timp, în urma unui proces lent. Dreptul penal avea, inițial, un ***caracter religios*** și îndeosebi ***procedura*** avea caracterul și forma unui ritual religios. Primele norme de conduită le găsim prescise în cărți care erau în același timp, biblii și coduri. O altă trăsătură a dreptului penal primitiv a fost caracterul său privat. Mult mai târziu, după o lungă evoluție dreptul penal primitiv a ajuns în perioada etatică și în faza juridică, îmbrăcând treptat însușirea de drept public. În paralel, acest drum l-a parcurs și procedura penală, până când, târziu, a ajuns să dobândească trăsături ale dreptului procesual penal.

Prima formă evoluată de proces penal atât sub aspectul formei, cât și sub aspectul fondului, o găsim la romani.

Procesul ***penal roman*** avea două forme: proces ***penal privat*** și proces ***penal public***, în raport de modalitatea de intervenție jurisdicțională a statului: ca arbitru între părțile litigante și, respectiv, ca subiect al puterii de a pedepsi în interes social.

Procesul penal privat se întemeia pe ***actio doli*** și intervenea pentru orice fapt injust.

Procesul penal public cuprindea, pe de o parte, valorificarea unei pretenții juridice a părții vătămate, iar, pe de altă parte, exercitarea funcției de apărare socială a Statului. Avea două forme: ***cognitio*** (toate funcțiile procesuale erau atribuite Statului) și ***accusatio*** (acuzarea în interes public care se făcea de către orice cetățean).

Pe măsură ce relațiile sociale au evoluat și s-a simțit nevoia unor noi exigențe de reprimere a criminalității, sfera de atribuții a acuzatorului privat a fost restrânsă, ajungându-se, treptat, la o procedură penală extraordinară, în care acuzarea nu mai era privată, ci din oficiu.

Procedura de desfășurare avea la bază publicitatea și formalitatea. Elementele de publicitate și formalism au însemnat o evoluție remarcabilă în procesul penal roman care a ajuns, astfel, la un înalt grad de dezvoltare. Edificatoare, este în acest sens, remarca, conform căreia, în materia probelor procesul strălucea „ca model neîntrecut de finețe juridică și penetrațiune psihologică”¹.

¹ Prof. Eugenio Florian, *Principi di diritto processuale penale*, Torino, 1927.

Procesul penal *barbaric* a avut, de asemenea, normele sale speciale. Deși la început, barbarii nu au avut legi scrise, conducându-se după obiceiuri, cu timpul ei au înscris în legi, dreptul cutumiar al poporului, care avea la bază tradiția.

În epoca feudală, justiția era împărțită de mai multe tribunale; infracțiunea, în principiu, era urmărită în baza acuzației, părții vătămate sau, în caz de moarte a acesteia, acuzația era preluată și exercitată de rude.

În evul mediu au intervenit modificări importante, atât în ceea ce privește organizarea tribunalelor penale, cât și în privința formelor procedurii. A fost introdusă procedura nefastă a *inchiziției*, iar acțiunea din oficiu a luat treptat, tot mai mult locul acuzării exercitate de către partea vătămată.

Inchiziția este instituția de la care a derivat denumirea de procedură inchizitorială sau sistem procedural inchizitorial, care, în cursul istoriei procedurii penale, a alternat cu sistemul acuzatorial. Din îmbinarea acestor sisteme concurente, s-a născut, treptat, un sistem eclectic, mixt, care a fost îmbrățișat de legiuirile procedurale moderne.

În secolul al XII-lea, în Italia, sub influența noilor jurisconșulți bolonezi, se pun bazele procesului penal comunal, din elemente romanistice și economice.

Reformarea procesului penal a avut loc sub impulsul ideilor filosofiei raționaliste, al spiritului de libertate și umanitate, din jumătatea a doua a secolului al XVIII-lea.

Exemplul cel mai reprezentativ în acest sens, este Anglia, cu sistemul său de proces acuzatorial cu jurați.

O importantă mișcare de reformă o regăsim în legile de procedură promulgate în timpul revoluției franceze (1789-1791) și mai târziu în procesul reformat german (1848).

Codificarea procesuală penală modernă își are izvorul în trei coduri fundamentale: codul de instrucțiune criminală francez (1809); regulamentul de procedură penală austriac (1874); regulamentul de procedură penală german (1870).

În ceea ce privește dreptul procesual penal românesc, trebuie remarcat că vechile legiuri române conțineau de regulă, pe lângă normele de drept penal substanțial și norme de procedură penală. Așa se explică că istoricul procedurii penale este aproape identic cu acel al dreptului penal. Codurile penale și de procedură penală românești din 1864 și 1936 au fost întocmite și discutate paralel sau succesiv și puse în aplicare la aceeași dată.

Până la unirea Țărilor Românești, s-au succedat diferite pravile, codici sau coduri, penale și de procedură.

La început s-au aplicat obiceiurile (cutumele) pământului și legile romane. Apoi, în locul dreptului nescris sau alături de acesta, au fost aplicate pravilele. În Moldova s-a aplicat la începutul secolului al XV-lea, legiuirea sau Pravila lui Alexandru cel Bun (1421-1433), iar în 1646 s-a tipărit la Iași, Pravila lui Vasile Lupu. În 1652, domnitorul Țării Românești, Matei Basarab a pus în aplicare și aici, Pravila lui Vasile Lupu, sub numele de Pravila cea mare, și astfel s-a realizat o unificare legislativă în Principatele românești. Această unificare a durat 128 de ani, până la punerea în aplicare, în 1780, a Codului Ipsilanti, în Țara Românească.

În Țara românească, Codul Ipsilanti a fost în vigoare de la 1780 până la 1818, când s-a pus în aplicare Codul Caragea, rămas în vigoare până la 1832.

Codul Caragea s-a aplicat împreună cu Regulamentul organic, fiindcă acesta nu cuprindea norme penale substanțiale ci numai de procedură.

În anul 1841, a intrat în vigoare legiuirea lui Gh. Bibescu Vodă. A urmat, apoi în 1850, Codica de procedură criminalicească a lui Barbu Dinu, Știrbei, până în 1865, după care a intrat în vigoare C. pr. pen. al Principatelor Unite. În acest timp, în Moldova, Pravila lui Vasile Lupu a continuat să se aplice și după 1780, până la 1814. Apoi, a urmat Codica lui Donici, care s-a aplicat până în anul 1862. O importantă evoluție a însemnat Codul Sturza. Acesta a fost o condică penală sistematică, superioară legiurilor anterioare. La 1832 a intrat în vigoare Regulamentul organic, alături de acesta rămânând însă în vigoare și Codul penal și de procedură Sturza, până la 1865, când s-a pus în aplicare C. pr. pen. a Unirii Principatelor.

Acest cod a fost în vigoare, timp de 72 de ani, până la 31 decembrie 1936. De-a lungul timpului acestui cod i-au fost aduse câteva modificări, dintre care amintim: prin Legea din 17 aprilie 1875 au fost completate unele lacune; prin Legea din 15 martie 1902 privitoare la libertatea individuală, s-a prevăzut dreptul inculpatului de a avea un apărător în cursul instrucției și de a comunica cu el etc.; prin Legea din 13 aprilie 1913 asupra Micului Parchet, privind anumite flagrante delictive, s-a acordat Ministerului Public dreptul de a face instrucție și de a emite mandat de arestare; prin art. 2 al Constituției din 28 martie 1923, au fost trecute unele infracțiuni din competența Curților cu jurați în cea a tribunalelor.

După Unirea Principatelor Române cu patria-mamă, în 1918, au fost adoptate noi coduri pentru România unită, dintre care primele sunt Codul penal și C. pr. pen., ambele din 1936, puse în aplicare la 1 ianuarie 1937.

Unirea din 1918 a găsit în vigoare în România unită diferite coduri de procedură penală, și anume: codul din 1864, pus în aplicare la 22 aprilie 1865; în Transilvania, era C. pr. pen. din 4 octombrie 1896, pus în aplicare la 1 ianuarie 1900; în Basarabia, era C. pr. pen. rus din 1864, pus în aplicare la 1869; în Bucovina, era codul austriac de procedură penală din 1873, pus în aplicare la 1 ianuarie 1874.

România unită avea astfel patru regimuri procesuale deosebite și se impunea cu o necesitate imperioasă **unificarea codurilor**. În acest scop, Codului de procedură penală din 1936, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1937, i s-au adus numeroase modificări și ratificări prin diferite legi: Legea pentru corectarea erorilor materiale din Codurile penal și de procedură penală – 1939; Legea pentru organizarea noilor instanțe criminale – 6 august 1938; Legea pentru modificarea și completarea unor dispoziții din legea pentru organizarea noilor instanțe criminale – 2 noiembrie 1938; Legea din 26 ianuarie 1939; Legea din 7 octombrie 1939 pentru accelerarea justiției și judecării afacerilor penale. Modificările importante aduse Codului de procedură penală prin Legea din 16 ianuarie 1939 reprezentau un echilibru între garanțiile procedurale și funcțiunea represivă însăși, ținând seamă de noile principii ale științei penale și de necesitatea unificării legislative în această materie pe tot teritoriul României întregite¹.

Actualul Cod de procedură penală din România a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2014, înlocuindu-l pe cel din 1969. Modificările legislative care au intervenit ulterior au încercat să fie în concordanță cu transformările socio-economice și politice ale societății românești.

¹ V. Iamandi, fost ministru al Justiției.

Modificări substanțiale¹ au fost aduse acestui Cod prin mai multe acte normative, adoptate în ultimii ani, dintre care cele mai recente sunt:

- Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesuale penale (M. Of. nr. 515 din 14 august 2015 în vigoare de la 01.02.2015).

- O.U.G. nr. 3/2014 privind luarea unor măsuri de implementare necesare aplicării Legii nr. 135/2010 privind C. pr. pen. și pentru implementarea altor acte normative (M. Of. nr. 98 din 07 februarie 2014).

Codul actual de procedură penală, cu modificările sus-menționate, este împărțit în două mari părți: partea generală și partea specială.

Partea generală cuprinde principiile fundamentale, instituțiile de bază în procesul penal și regulile de bază aplicate pe parcursul procesului penal.

Această parte cuprinde următoarele titluri:

- principiile și limitele aplicării legii procesuale penale (art. 1-13);
- acțiunea penală și acțiunea civilă în procesul penal (art. 14-28);
- participanții în procesul penal (art. 29-96);
- probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii (art. 97-201);
- măsurile preventive și alte măsuri procesuale (art. 202-256);
- acte procesuale și procedurale comune (art. 257-284).

Partea specială cuprinde o reglementare cronologică a procesului penal, în toate fazele sale, urmărind activitățile și formele procesuale de realizare a acestora. Această parte cuprinde următoarele titluri:

- urmărirea penală (art. 285-341);
- camera preliminară (art. 342-348);
- judecata (art. 349-477¹);
- proceduri speciale (art. 478-549¹);
- executarea hotărârilor penale (art. 550-601);
- dispoziții finale (art. 602-603).

2. Noțiuni generale privind organizarea și realizarea justiției penale

Într-un stat de drept, realizarea justiției penale nu se poate face în mod arbitrar și dezordonat, ci după norme și forme bine stabilite și printr-o activitate disciplinată și organizată². Această disciplinare și organizare este realizată de dreptul procesual penal.

¹ Modificările istorice intervenite prin Legea nr. 281/2003 au intrat în vigoare la data de 1 iulie 2003 și au fost puse în aplicare, diferențiat, după cum urmează:

- dispozițiile privind arestarea preventivă și percheziția, de la data intrării în vigoare a Legii nr. 281/2003 (1 iulie 2003);

- celelalte dispoziții, de la data de 1 ianuarie 2004.

Modificările intervenite prin O.U.G. nr. 66/2003, au intrat în vigoare la 11 iulie 2003 (aprobată prin Legea nr. 359/2003), cu mențiunea că dispozițiile referitoare la măsura preventivă a obligării de a nu părăsi țara, precum și cele prevăzute la punctele 31-33, 35 și 36 ale art. I din Legea nr. 281/2003, au fost aplicate chiar cu data de 11 iulie 2003.

Prevederile O.U.G. nr. 109/2003 se aplică de la data intrării în vigoare a Legii de revizuire a Constituției - 29 octombrie 2003.

² Traian Pop, *Drept procesual penal*, vol. I, *Partea introductivă*, p. 3.